

Vážený příteli,

redakce měsíčníku Zemědělská škola projevila zájem o charakteristiku zemědělského školství za minulého režimu. Omezení mi určila na rozsah 8.000 znaků. To nemohu akceptovat, protože by chyběla řada podstatných informací. Proto jsem toto omezení odmítnul. Řešením by bylo pokračování, ale pro lepší pochopení je ponechání celku.

Jednu kopii přikládám, myslím, že dobře navazuje na příspěvek Naše rodina za vlády komunistů.

Plním si tak úkol předat dílčí svědectví o té pro náš náš národ špatné době.

Přeji především pevné zdraví, které je jednou z důležitých podmínek uskutečňování životního poslání.

Srdečně: Milan Teksl.

V Pelhřimově 7. listopadu 2001

Motto: "Vzdělávání má být objevování pravd."

Zemědělské školství za minulého režimu

Poznal jsem je v plném rozsahu jako student i jako učitel. Pracovní úvazek jsem uzavřel odchodem do důchodu v roce 1997.

Vycházím především z osobních zkušeností, které si myslím mohou být pro toto období do značné míry zobecněny.

Obdivuji se a omlouvám se těm, kteří se dokázali níže uváděným křivdám a nepravdám bránit.

Organizační změny ve školství v průběhu doby

Do roku 1950 existovaly především nižší dvouleté rolnické školy a vyšší školy čtyřleté. Jejich počet byl nedostatečný. Vysoký zájem o studium byl předpokladem pro kvalitní výběr studentů.

Po únoru 1948 se vše měnilo podle sovětského vzoru. Nižší rolnické školy byly nahrazeny středisky pracujícího dorostu a vyšší rolnické školy dostaly název zemědělské technické školy. Počet vzdělávacích zařízení výrazně vzrostl, což umožnilo dát odborné vzdělání všem, kteří po ukončení základního vzdělání měli pracovat v zemědělství. Výběr podle nadání plnil svoji funkci poněkud méně. Nespravedlivě jej nahradila forma politická. To se týkalo hlavně výběrových škol čtyřletých, končících maturitou. Součástí přihlášek se staly posudky, které mimo jiné vyjadřovaly postoj uchazeče, jeho rodičů, případně dalších příbuzných k našemu lidově demokratickému- později socialistickému zřízení. Nevýhodou bylo mít příbuzného v zahraničí, speciálně na Západě. Dále byla přesně formulovaná otázka, jak se uchazeč vyrovnal s náboženskou otázkou. Kdo prošel tímto sítím neměl ještě vyhráno. Po negativní selekci následoval jakýsi výběr pozitivní. Spočíval v protekcích. Využívání byli tajemníci KSČ a další společensky významné osoby. Na vysokých školách a na některých středních školách po znalostních testech následovaly ústní pohovory před komisí ve které mimo jiné zasedal člen bádající v politických předpokladech uchazečů. Velmi mohlo uškodit, pokud někdo dal najevo nezáměr o politiku, nebo neznal třeba jméno předsedy ÚV SSM. Jeho znalosti v testech v tom případě byly méně důležité. Svoji negativní roli někdy sehrály i posudky *svazáků* ze střední školy. Některé školské organizace svojí horlivostí udivovaly. Celá ta ceremonie nutila dotyčného tvrdit to, čemu nevěřil. Tedy lhát. Toto klamání fungovalo nejen ve školství. Prolínalo celou společností. Pravidelně při tak zvaném komplexním hodnocení pracovníků. Mnozí rodiče v obavách před ztrátou pozice v zaměstnání mluvili i před svými dětmi tak, jak to chtěla strana a vláda. Opakování lži dospělo do fáze, kdy pojem pravda ztrácel na významu a lež byla pojatá za optimální řešení. Pociťujeme to dodnes. Jsem přesvědčený, že nějaká odborná neznalost absolventa může být méně závažná než lži, které provází jeho práci nebo jinou činnost.

Politické čistky pokračovaly i během studia. Ještě větší pozornost se zaměřila na pedagogy. Stačilo jen podezření, někdy i bezdůvodné. Například na zemědělské škole v Třebíči pro tak zvanou politickou nespolehlivost o hlavních prázdninách vyloučili v roce 1951 kolem 30 studentů z nastupujících 2. 3. a 4. ročníků jen pro nevhodný třídní původ. Za trest byli odesláni pracovat manuálně na státní statky do pohraničí. Ještě větší pozornost byla věnována pedagogům. Současně vyhodili i 2 vyučující. Pěstitele Ing. Urbana, protože měl větší hospodářství, na kterém pěstoval i speciální plodiny a hospodařil úspěšně. Dále výborného učitele matematiky strojního inženýra Dvořáčka pro jeho náboženské přesvědčení. Protože za učitele matematiky nebyla náhrada, rozdělili tento úvazek mezi pěstitele a učitele dějepisu. Oba z toho byli nešťastní a my taky. Důsledek? Mnozí uchazeči neuspěli při přijímacích zkouškách z matematiky, protože neovládali elementární středoškolskou matematiku. Otázka ? za co a proč byli trestáni? Což udělali něco nezákonného?

Kvalita výuky

Je podmíněna řadou faktorů. Rozhodující roli hrají intelektuální předpoklady studujících ve vzájemné součinnosti s kvalitou pedagogických sborů. Podpůrnou funkci mají učebnice a další učební pomůcky různého druhu. U zemědělských škol má vedle výuky teorie rovnocenné poslání výuka praxe.

Pozici studentů jsem v podstatě charakterizoval v předcházejících oddílech. Považuji za potřebné pouze doplnit, že v souvislosti s úbytkem soukromých hospodářství klesaly i praktické dovednosti a postupem doby i aktivity studujících. Pro zajímavost, po roce 1989 s obnovou soukromých hospodářství došlo ke vzkříšení aktivity studentů při výuce. Opět součástí vyučovacích hodin byly nejen dotazy, ale též polemiky včetně nesouhlasů s názory vyučujících. Velmi pozitivní jev, který nutil učitele lépe připravovat vyučovací hodiny a hlavně víc studovat, spolupracovat s praxí a učit se správně diskutovat. Už neměl před sebou pasivní posluchače, ale svým způsobem spolupracovníky, kteří mají zájem o kvalitní vzdělání. Tento jev není bohužel rozšířený absolutně. Škoda. Podle mého názoru je hlavní příčinou chybná organizace našeho školství ve svém celku. Konkrétně zbytečně vysoký počet škol, kdy "každá" má ve svém programu různé obory, které spolu třeba ani nesouvisí. Bylo by lepší v rámci kraje soustředit např. do jedné školy 2-3 paralelky agro-podnikání a už tam nedávat další nesourodé obory (ekonomy, zdravotníky apod.) Škola by přijímala skutečné zájemce o obor, práce učitelů by byla smysluplnější a snazší. O ekonomice provozu ani nemluvě. Ale k tomu jsem se vyjadřoval podrobněji v ZŠ č. 2 /2011.

Tvrdím, že kvalitu školy tvoří na 1. místě učitel. Svými znalostmi, zájmem o svoji práci a morálními kvalitami. To vytváří důvěru mezi vyučujícím a posluchači.

V poválečných letech byl ve všech oborech nedostatečný počet vysokoškolsky vzdělaných odborníků. Protože vysoké školy byly za války zavřené. Zemědělské školství to pociťovalo ještě citelněji. V pedagogických sborech v padesátých a ještě v šedesátých letech převažovali absolventi středních škol. Zvláště pro střední 4leté školy to byl handicap. Řešení přineslo otevření dálkového studia vysokých škol profesních a pedagogického semináře. Byl stanoven termín do kterého má být studium daného učitele dokončeno. Do té doby měl učitel v důsledku nedostatečné kvalifikace srážku

na mzdě v rozpětí 10-20 %. Dá se konstatovat, že kvalita výuky časem rostla. Podíl na tom měli i někteří inspektoři. V kraji Jihlavském to byl Ing. Miloslav Svoboda. Člověk náročný na sebe i na podřízené. Učitel musel mít na každou hodinu písemnou přípravu. Na prvním místě ideově výchovný cíl. Ale tento politický požadavek on nikdy nekontroloval. Zajímala jej část odborná a metodická a hlavně kvalita výkonu ve třídě. Byl to jediný krajský inspektor nestraník. Pozici neměl snadnou, v případě kdy kritizoval učitele straníka za špatnou práci. On ale nikdy neustoupil před špatně odvedenou prací nebo morálním přestupkem učitele. Vždy jej zachránila mimořádná kvalita jeho práce. Tak jej hodnotilo Ministerstvo školství. Čest jeho památce.

Po roce 1968 z rozhodnutí vyšších orgánů bylo zaslužitým stranickým pracovníkům umožněno vystudovat za 1 rok střední školu s maturitou a za další 3 roky školu vysokou a získat titul inženýra. To byla degradace vzdělání podpořená ještě případnými politickými intervencemi na vysoké školy, pokud někdo z nich měl studijní problémy. V některých případech byli takto vystudovaní doporučováni do vedoucích funkcí na školách.

Po válce byl naprostý nedostatek učebnic. Krátce byly využívány prvorepublikové. Mnohé nevyhovovaly politicky nebo byly překonány odborně. Překládaly se texty z ruštiny. Kvalitní byla od Tarasova učebnice matematiky, hojně využívaná i na vysoké škole. Pro předmět šlechtění a semenářství byla přeložena učebnice autorů Ivanov – Sizov. Hned v úvodu potírala učení o zákonech dědičnosti dle J.G. Mendela. Funkci vnitrobuněčných struktur a jejich fyziologii opomíjela a za mnohem důležitější považovala vlivy vnějšího prostředí. V důsledku toho naše genetika jako vědecká činnost velmi zaostala za světovým vývojem. V kapitole semenářství vyzvedávala úspěchy sovětských vědců, kterým se prý podařilo zkřížit pšenice s pýrem. Úspěch spočívá v tom, že se zaseje jednou provždy a potom se každoročně jen sklízí. Další gól -museli jsme se v předmětu chov učit, že kolchozníci Malininové se podařilo díky masáži vemene dosáhnout dojivosti 100 litrů mléka na krávu denně. Tur domácí po zkřížení s Yakem neměl pokles původní dojivosti, ale tučnost se zvýšila na úroveň smetany. Původní vyučovací předmět Národohospodářství nahradila Ekonomika a organizace socialistických zemědělských podniků. Z učiva zmizely prvky tržní ekonomiky a další vědecké poznatky. Z důležité nauky se stalo politické blábolení. V předmětu Český jazyk chyběla jakákoliv informace o světové literatuře ze západní proveniencí. Cizí jazyk? To byla na odborných školách pouze ruština. Němčina se mohla na odborných školách vyučovat jen na zvláštní povolení Ministerstva školství. O angličtině se uvažovat nedalo. Možnost vyučovat tyto dva jazyky bylo výsadou Jedenáctileté / Gymnázii/. Ještě se vracím k učebnicím. Od 70. let na popud zemědělského oddělení Ministerstva školství ve spolupráci se Státním zemědělským nakladatelstvím se vytvářely kolektivy budoucích autorů odborných učebnic. Jejich obsah byl v souladu s úrovní a potřebami praxe.

Učitel byl taky obtěžován povinnostmi, které jej zatěžovaly, nebo byly v rozporu s jeho postoji a názory. Asi tak jednou za měsíc bylo politické školení – IPV = ideově politické vzdělávání o kterém jsme říkali, že jeden přesvědčuje ostatní o tom, čemu sám nevěří. Bylo povinné i pro nestraníky. Vyšší stranické orgány určily témata, která se musela přednášet a kolem nich diskutovat (např. ateistická výchova). Na konci 4. ročníku třídní učitel vyhotovoval na každého jedince posudek, který měl přesně stanovená kritéria. Většina z nás v části vztah k našemu politickému zřízení psala automaticky, že daný jedinec má k našemu zřízení kladný vztah. Cenu toto tvrzení nemělo, ale jiné lepší řešení neexistovalo. Třídní zodpovídal za účast svých studentů na májovém průvodu, oslavách komunistických výročí atd. Politické vtipy se daly vyprávět jen před lidmi stejných názorů.

Daly by se uvádět i další charakteristiky dané doby. Jsem přesvědčený, že to není nutné. Ale snad se z výše uvedených skutečností dá poznat, že v té těžké době nelze učitelstvo ve svém celku obviňovat za jevy, které byly špatné, za křivdy jak na studentech, tak na samotných učitelích. Pokud se někdo špatností vzepřel, byl smeten a nic se nezlepšilo. Naopak, přišel větší tlak včetně šikany na ředitele, případně na celou školu. Přesto díky všem, kteří vzdorovali a to i za cenu osobních obětí a poškození vlastních rodin. Je potřeba si uvědomit, že nikdy není jistota vyloučit možnost návratu podobných časů. Proto je důležité nejen učit odbornost, ale současně vychovávat demokraty v pravém slova smyslu.

Nejlepší cesta = osobní příklad.

V Pelhřimově 8. října 2021-10-07

Ing. Milan Teksl